

Гресько А.М.

магістрант,

Науковий керівник: Єгрешій О.І.

кандидат історичних наук, доцент,

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

МАТЕРІАЛИ З ІСТОРІЇ СТАНИСЛАВІВСЬКОГО ПЛАСТУ У ФОНДАХ ДЕРЖАВНОГО АРХІВУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ

Утвердження державної незалежності України дозволило усунути ідеологічні та цензурні перепони минулого у вивченні історії національних організацій та товариств. Однією з таких проблем є висвітлення історії та діяльності товариства «Пласт», яке своєю виховною роботою витворило нове покоління української молоді, чим і прирєкло себе на заборону з боку владних структур Рєчі Посполитої. Попри значний поступ у дослідженнях даної організації досі залишаються малодослідженими регіональні та джерелознавчі аспекти проблеми: матеріали з історії «Пласту» досі потребують ретельного пошуку, комплектування, систематизації та введення до наукового обігу. *Метою статті є аналіз джерельних матеріалів з історії «Пласту» у фондах Державного Архіву Івано-Франківської області.*

Об`єктом дослідження виступають фонди Держархіву Івано-Франківської області; предметом – документи з історії пластових структур міжвоєнного Станіслава (тепер – Івано-Франківськ). Хронологічні межі охоплюють 1921–1934 рр., і є обумовленими часовими рамками створення історичних першоджерел.

Матеріали з історії «Пласту» у м. Станіславі представлені в архівній установі двома окремими фондами: Фонд 402 «ХVІ пластунський курінь ім. Короля Данила у м. Станіслав, Станіславського повіту, Станіславського воєводства» (13 справ) та фондом 404 «ХI пластунський курінь ім. гетьмана Івана Мазепи у м. Станіслав, Станіславського повіту, Станіславського воєводства» (6 справ). Із них тільки 15 справ безпосередньо відносяться до історії організації «Пласт» у місті: матеріали обліково-звітного, організаційно-робочого та видавничого

характеру; а решта представлені інвентарними описами справ фондів та відомостей. Облікова інформація куренів вміщена у справах про анкети вступників у XVI пластовий курінь імені Короля Данила протягом 1930 р. [10, арк. 1–46] та заявки пластунів щодо скорочення розмірів обов'язкових внесків до організації протягом 1927–1929 рр. [14, арк. 1–32]. Це дозволяє частково простежити структуру пластових куренів міста та тенденцію збільшення і скорочення пластунів.

Робочі матеріали висвітлюються у справах: «Програми діяльності гуртків», та «Організація шкільних пластових відділів за 1926–1930 рр.». Ці архівні справи вміщують: постанови Головної Ради «Пласту» щодо організації заходів та відомості про здійснювану роботу і діяльність гуртків [7, арк. 1–145; 9, арк. 1–181]; обіжники та циркуляри Верховної Пластової Команди за червень-грудень 1924 р. у яких висвітлено організаційно-структурні питання на місцях [6, арк. 1–15]. Збережено також вітальні листи пластових організацій, які були проголошені у 15-ту річницю пласту (1926 р.) та матеріали організації з'їзду пластунів (представляють частину урочистостей, які проводила організація – святкування річниці організації та з'їздів своїх учасників) [13, арк. 1–7; 15, арк. 1–11]. Увагу привертає також книга протоколів зборів Ради Куреня ім. Короля Данила, яка є єдиним уцілілим у архівній установі джерелом адміністративно-структурного характеру окремо взятого куреня, у якій висвітлено основну адміністрацію куреня: протоколи сходин курінної команди, облік фінансів, роботу і склад курінних гуртків [8, арк. 1–130]. Ці матеріали надають змогу проаналізувати окремі сторінки пластового життя Станиславова, а саме здійснені Управою та куренями урочистості, виховні заходи, структурну роботу та зв'язки з центром та іншими пластовими осередками.

Організаційно-структурні матеріали загального характеру представлені друкованими джерелами місцевого та львівського виробництва: наявне робоче листування щодо проведення Пластового свята за 1929 р. [16, арк. 1–11]; друкований збірник правил та законів організації «Пласт» щодо загальних положень організації діяльності (автор О. Тисовський, 1922 р.) [2, арк. 1–20]. Збереглася також друкована інструкція 1922 р., яка регламентує атрибутику чоловічого та жіночого пластового однострою, стягу та відзнак [3, арк. 1–16]; два примірники інструкцій та редакцій відповідно за 1922 та 1923 рр., які регламентують ведення пластового діловодства на різних структурних рівнях організації

[4, арк. 1–16; 5, арк. 1–22]. Дані джерела висвітлюють організаційні положення, на яку опиралися пластуни міста.

Видавничі джерела репрезентовані трьома періодичними та неперіодичними виданнями того часу, які накопичували пластові бібліотеки: 1) Два номери саморобного, рукописного журналу «Зозуля» за вересень та жовтень 1922 р., який виготовляли учасники гуртка «Зозуля» у XI пластовім курені ім. гетьмана Івана Мазепи [12, арк. 1–16]; 2) Чотири номери друкованого видавничого органу Українського Крайового Товариства охорони дітей і опіки над молоддю «Молоде Життя» за 1921–1922 рр. [1, арк. 1–22]; 3). Один примірник друкованого журналу Крайової Екзекутиви ОУН «Юнацтво» за 1932 р. [11, арк. 1–22].

Представлені джерела хронологічно сформовані протягом 1921–1934 рр. в умовах польського окупаційного режиму, який ліквідує «Пласт» 1930 р. Метою створення джерел була організація і проведення виховної діяльності серед української молоді Станиславова, чії інтереси відстоювалися організацією. Авторство матеріалів належить представникам Головної Пластової Команди у Львові, Окружної Пластової Команди у Станиславові та станиславівських пластових куренів і гуртків. Мова джерел – переважно українська, польська; присутні подекуди друковані та рукописні носії.

Таким чином, усвідомлюємо, що фонди Держархіву Івано-Франківської області розміщують 15 справ із матеріалами тільки двох Станиславівських пластових куренів: XI-й, імені гетьмана І. Мазепи та XVI-й, імені Короля Данила. Більшість справ із даних фондів належать до загальних джерел із роботи організації і досить слабо висвітлюють роботу на місцях. Проте, наявні уривчасті матеріали сповна надають можливість для реконструкції структури пластової організації Станиславова, з'ясовують крім названих куренів чисельність усіх пластових куренів міста, у тому числі і не виділених в окремі фонди. Документи ДАІФО хоча і фрагментарно, але зображають їхню сфрагістику, окремі відомості про здійснювану діяльність, контакти між куренями, побіжну інформацію про структурні складові та керівний склад пластових організацій. У цілому, наявна джерельна база доволі одноманітна і заради повноцінного висвітлення роботи станиславівського осередку «Пласту» необхідне проведення додаткових пошуків у інших архівних установах.

Список використаних джерел:

1. Журнал «Молоде життя» Українського Крайового Товариства охорони дітей і опіки над молоддю. лютий 1921 р. – квітень 1922 р. *Державний Архів Івано-Франківської області*. Ф. 402. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 1–22.
2. Роз'яснення і доповнення пластових законів. Липень 1922 р. *Там само*. Ф. 402. Оп. 1. Спр. 1 а. Арк. 1–20.
3. Ескізи пластової символіки / прапор, форма, відзнаки. 1 березня – 13 березня 1922 р. *Там само*. Ф. 402. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 1–16.
4. Інструкція про ведення пластового діловодства. 1922 р. *Там само*. Ф. 402. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 1–16.
5. Інструкція про ведення пластового діловодства. 1923 р. *Там само*. Ф. 402. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 1–22.
6. Урядові вісті Верховної Пластової Команди. 1924 р. *Там само*. Ф. 402. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 1–15.
7. Циркуляри Верховної Пластової Команди та програми занять гуртків. 25 травня 1926 р. – 29 грудня 1929 р. *Там само*. Ф. 402. Оп. 1. Спр. 6. Арк. 1–145.
8. Протоколи загальних зборів та засідань Курінної Ради, Команди 16 куреня ім. Короля Данила. 4 травня 1927 р. – 16 вересня 1930 р. *Там само*. Ф. 402. Оп. 1. Спр. 7. Арк. 1–130.
9. Циркуляри Верховної Пластової Команди про організацію шкільних пластових відділів. Звіти про роботу 16 Пластового Куреня ім. Короля Данила. 12 червня 1929 р. – 6 вересня 1930 р. *Там само*. Ф. 402. Оп. 1. Спр. 8. Арк. 1–181.
10. Анкети вступаючих в члени «Пласту» та довідки про вибуття з 16 Пластового Куреня ім. Короля Данила, 29 січня 1930 – 20 червня 1930. *Там само*. Ф. 402. Оп. 1. Спр. 9. Арк. 1–46.
11. Журнал «Юнацтво» організації українських націоналістів / ОУН / січень 1933 р. – лютий 1934 р. *Там само*. Ф. 402. Оп. 1. Спр. 10. Арк. 1–22.
12. Журнал «Зозуля» издаваемый кружком «Зозуля» Пластового куреня. 1 сентября 1922 г. – 1 октября 1922 г. *Там само*. Ф. 404. Оп. 1. Спр. 1. Арк. 1–16.
13. Приветственные письма пластовых организаций в связи с 15-ти лиемем Украинского Пласта. 17 июня 1926 г. – 20 июля 1926 г. *Там само*. Ф. 404. Оп. 1. Спр. 2. Арк. 1–7.
14. Заявления членов куреня о снижении уплаты членских взносов. 30 сентября 1927 г. – 11 декабря 1929 г. *Там само*. Ф. 404. Оп. 1. Спр. 3. Арк. 1–32.
15. Директивы Верховного Пластового атамана об организации съезда пластунов, окончивших средние школы, 25 января 1928 г. – 23 октября 1928 г. *Там само*. Ф. 404. Оп. 1. Спр. 4. Арк. 1–11.
16. Переписка с куренями Станиславовского уезда о проведении Пластового праздника, 25 февраля 1929 г. – 1 декабря 1929 г. *Там само*. Ф. 404. Оп. 1. Спр. 5. Арк. 1–10.